

УКРАЇНСЬКІ ПОШТОВІ МАРКИ

UKRAINIAN POSTAGE STAMPS
UKRAINISCHE BRIEFMARKEN

Ю. МАКСИМЧУК

УКРАЇНСЬКІ ПОШТОВІ МАРКИ

З нагоди випуску першої серії поштових марок
Української Національної Ради.

1949

Накладом Поштового Відділу
Фінансового Ресорту Виконного Органу Української
Національної Ради

UKRAINIAN POSTAGE STAMPS

On occasion of the issue of the first set of postage stamps
by the Ukrainian National Council.

UKRAINISCHE BRIEFMARKEN

Anlässlich der Herausgabe der ersten Briefmarkenserie
des Ukrainischen Nationalrates.

Видавництво «Молоде Життя»

ДЕКІЛЬКА ВСТУПНИХ СЛІВ

Ідея цієї книжечки народжувалася поволі. Спершу мали ми в пляні видати лише маленьку, кількасторінкову брошуру, з поясненнями рисункових мотивів найновішої серії поштових марок Української Національної Ради. Одначе виявилось, що доцільнішим буде впровадити читача взагалі в історію українських поштових марок. З такого вступу до брошури вийшла перша, історична частина, яку доповнено світлинами дотеперішніх українських поштових марок та чужинних, з українськими мотивами. Так постала книжка, що її оце віддаємо до рук українського та чужинецького читача.

Автор книжки взяв до уваги не лише українські державні видання поштових марок, але також і громадянські, хоч вони не цілком відповідають тим вимогам, що їх ставить міжнародний філателістичний світ до видань поштових марок. Все ж вони є віддзеркаленням важніших подій з нашої недавньої історії (нпр. марки Українського Леґіону з першої світової війни, або марки Української Дивізії з другої світової війни), тому найшли і ці видання своє місце в нашій книжці.

Зроблено це також і тому, що деякі обговорювані видання вже взагалі неприступні українському збирачеві. Лише з великим трудом пощастило Видавництву скомплектувати деякі давніші видання, щоб мати змогу вмістити відбитки і тих серій. Крім того один важний мотив відігравав в цьому випадку чималу роллю. Український збирач поштових марок мусить ставити до своїх марок дещо інакші вимоги, ніж їх ставлять нормально збирачі до марок у міжнародній філателії. Ми, на жаль, не можемо покищо, мати такі повновартісні з філателістичного погляду видання поштових марок, як їх мають інші, щасливіші від нас народи. Одначе треба з приємністю ствердити, що дуже багато українських філателістів (а також і деякі чужинецькі) розуміють ці особливі обставини і збирають усі українські видання поштових чи псевдопоштових марок, без огляду на їхню більшу чи меншу філателістичну вартість.

Книжка ця призначена передусім для української молоді, головню для тої молоді, що опинилася сьогодні в різних країнах світу, і часто не має навіть змоги навчитися історії своєї Батьківщини. Нехай ця коротенька історія українських поштових марок та їм подібних видань, спричиниться в легкий та приступний

наші державницькі, полігичні та військові змагання останніх кількадесяти років, принаймні від того часу, від коли з'явилася на світ перша українська поштова марка.

Дальшим завданням цієї книжки є поширити філателістичну ідею між нашою молоддю. Збирання поштових марок, як один з дуже поважних засобів доцільного виховування молоді, не треба ніяк легковажити. Філателія чимало спричинюється до скорішого опанування молоддю таких основних наук загального знання, як географія, історія і народознавство та знайомить її з щоденним побутом та найновішими здобутками техніки різних народів і держав. Філателія в нас ще дуже мало поширена, однак тепер живемо на Заході, де ця ідея має вже багато передових прихильників і то не тільки в колах молоді, але й серед старшого громадянства, ба навіть у колах науковців та політиків. Було б бажане, щоб і в нас поживилось зацікавлення цим корисним родом колекціонерства, головню серед молоді.

Ми переконані, що ця книжка не лишиться без уваги чужинців, з яких уже багато поцікавились і зараз цікавляться українськими поштовими марками. Для них уміщено в книжці пояснення під рисунками і короткі тексти двома чужими мовами.

Фінансовий Ресорт не жалував ні трудів, ні коштів, щоб дати українському читачеві, зокрема збирачеві поштових марок, повновартісну книжку з ділянки, якій досі не приділялось у нас майже жодної уваги. Ми свідомі того, що ця книжка ніяк не вичерпує цієї, дуже широкої вже сьогодні теми, але ані еміграційні умовини, ані короткий час не дали нам змоги всебічніше її розгорнути.

В дальших наших виданнях подбаємо дати українському збирачеві точніші монографії про поштові випуски окремих періодів нашої визвольної доби та переклади деяких цікавіших праць на ці теми з чужих мов. Для опрацювання цих тем запрошуємо всіх наших дослідників філателії.

Верхтесгаден, в січні 1949.

Д-р Л. Макарушка

Керманіч Фінансового Ресорту УНРади

В далекому минулому, коли поштові зв'язки європейських народів відбувалися за допомогою піших або кінних зв'язкових, не було ще поштових марок в сучасному розумінні. Спеціальні кур'єри, що були в розпорядженні володарів країн, високих державних або військових достойників, міських управлінь і купецьких об'єднань перевозили листовні повідомлення безпосередньо на місце призначення. Так було і в Україні за княжих і козачих часів.

Тільки згодом, щоб уможливити ширшим колам громадянства користуватися поштовими зв'язками, введено в різних країнах спеціальні поштові станиці та амбулянси, а для усправнення дедалі живішого листування випущено поштові бандеролі або коверти з надрукованими стемплями, що їх можна вважати передвісниками теперішніх поштових марок.

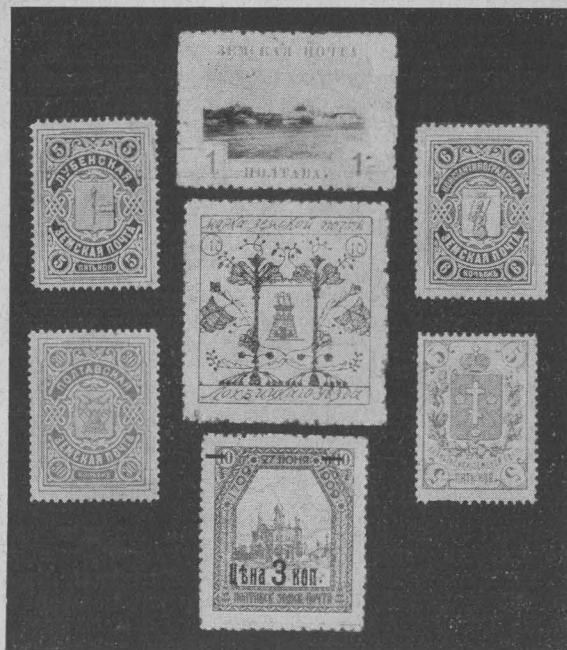
Після довгорічних досвідів і спроб народжується кінець-кінцем справжня поштова марка, яку в 1840 р. випустило Поштове управління в Лондоні. Була це відома англійська поштова марка за 1 пенні, чорної барви, з третом королеви Вікторії.

Незабаром після цього випускають, за цим зразком, майже всі інші європейські та заокеанські країни свої поштові марки. В Україні, що тоді перебувала під російською займанщиною, з'являються перші поштові марки 1857 р., а в західних її областях, тобто в Галичині, Буковині та Карпатській Україні, що входили тоді в склад австрійської монархії, сім років раніше, а саме 1850 року.

Із запровадженням в російській імперії на початку 60-х років минулого сторіччя поштових марок земської самоуправи, з'являються вони теж в Україні, при чому відрізняються від російських цього роду марок суто українським стилем та здебільша українською тематикою їхніх рисунків. Поштові марки 43-х українських земських самоуправ, видані для місцевого вжитку, вважають знавці нашої філателії за предтечі українських поштових марок.

Легіон Українських Січових Стрільців, що під час першої світової війни боровся за визволення України з-під царського панування, випускає велику серію пам'яткових марок, що подають сцени стрілецького побуту. Ці марки не мали поштового обігу в тодішній австрійській державі,

Зразки поштових марок земських самоуправ в Україні.
Postage-stamps of the autonomous Ukrainian districts.
Briefmarkenmuster der Selbstverwaltungsbezirke in der Ukraine.

проте широко розповсюджені на поштових посилках, цілком виконали своє пропагандивне завдання, з'ясовуючи перед світом ідею визвольних змагань українського народу.

Марки Легіону Українських Січових Стрільців.
Stamps of the voluntary Ukrainian legion.
Marken der ukrainischen Schützenlegion.

Поштові марки Самостійної Української Держави.

1. Випуски Української Народної Республіки і Гетьманської Держави.

Від ударів революційного руху падає в 1917 р. трон деспота в Петрограді, і на руїнах царського самовладства розквітають незалежні держави, а в їхнім колі підносять прапор свободи Незалежна Українська Народна Республіка.

Перша обігова серія поштових марок Української Народної Республіки.

First regular issue of the set of stamps issued by the Ukrainian Republic.

Erster Schaltersatz der Briefmarken der Ukrainischen Volksrepublik.

Вже в липні 1918 р. з'являється в Україні перша обігова серія поштових марок за проектом відомих графіків Ю. Нарбути й А. Середи, що складається з п'яти купюр з рисунками державного гербу та народних типів. Тираж цього випуску, за тодішніх друкарських можливостей, був недостатній, тому Міністерство Пошт України, що мало доволі великі запаси російських поштових марок різних випусків, наказує згідно з законом Гетьманської Держави з 20. VII. 1918 р. передрукувати їх українським державним гербом та віддає для поштового вжитку.

одні ввели оложондєрж ологогом виннеє внєкримлоє ої оїоно

Українізацію російських поштових марок переводило шість Поштових Округ, а саме: Київська, Полтавська, Одеська, Харківська, Катеринославська і Подільська, а

Головніші зразки тризуба 6-х Поштових Округ на російських поштових марках: 1.—3. Київської, 4. Полтавської, 5.—7. Одеської, 8. Подільської, 9.—10. Харківської, 11.—12. Катеринославської. The most important varieties of the trident surcharged on Russian stamps. Issues from six postal districts: 1—3 = district Kiev; 4 = district Poltava, 5—7 = district Odessa; 8 = district Podolia; 9—10 = district Kharkiv; 11—12 = district Katerynoslav.

Die wichtigsten Abarten des Tryzub (Dreizack) aus 6 Postbezirken auf russischen Briefmarken: 1.—3. Bezirk Kiew, 4. Bezirk Poltawa, 5.—7. Bezirk Odessa, 8. Bezirk Podolien, 9.—10. Bezirk Charkiw, 11.—12. Bezirk Katerynoslaw

крім них ще багато різних поштових станиць, що отримали для цього окремі уповноваження, з огляду на неможливість постачати їх українізованими марками Поштових Округ. Надруки роблено ручно або друкарським способом, при чому типи тризуба не тільки в поодиноких Поштових Округах, але навіть в межах однієї Округи були різноманітні, наслідком чого маємо величезне багат-

Поштова марка за 20 гривень - продовження першої обігової серії.
20-Hryvny stamps issued to supplement the first regular set.
Briefmarke zu 20 Hryvny — Ergänzung des ersten Schaltersatzes

ство різних надруків, кількістю понад 1600 відмін. Ця велика кількість нюансів зацікавила чимало збирачів світу, що просто стали ентузіястами української поштової марки. Деякі з цих надруків, що зветься у філателії провізоріями, належать сьогодні, задля невеликого накладу, до правдивих філателістичних раритетів.

В травні 1919 р. випускає Поштове Управління Української Народної Республіки, як продовження першої обігової серії, приготовлену ще Гетьманським Урядом поштовою марку великого поземого формату в 20 гривень, за проектом Обозненка, з написом «Українська Держава» та з рисунком тризуба.

В грудні 1919 виходить на замовлення українського уряду, у військовім географічнім інституті у Відні, серія поштових марок, зложена з 14 купюр. Її рисункова тематика — це державний герб, будинок Центральної Ради, історичні портрети та типові краєвиди і сцени українського побуту. Ця серія не була вже віддана для поштового вжитку, з огляду на большевицьку окупацію України та виїзду Уряду Української Народної Республіки на чужину.

Серія поштових марок, друкowana у військовім географічнім інституті у Відні.
Set of stamps printed at the Militärgeographisches Institut at Vienna.
Briefmarkensatz, gedruckt im Militärgeographischen Institut in Wien.

2. Випуски Західньої Української Народної Республіки.

Коли 1. листопада 1918 р. розпалася, наслідком невдач на фронті та внутрішніх народних рухів, австрійська монархія, постає на її місце, згідно з політичною програмою американського президента Вільсона, низка самостійних

національних держав. Одною з цих колишніх австрійських провінцій, що спонтанно проголосила свою незалежність, була Західня Українська Народна Республіка, колишня Галичина, з головним містом Львовом. Урочистим актом від 22. січня 1919, проголошеним на Софійському майдані в Києві, об'єдналася ця старовинна українська земля з материком в одну Українську Соборну Самостійну Державу.

Вже 20. XI. 1918 р. видає поштове управління Західньої України перші поштові марки т. зв. львівське видання, що складається з 4-х купюр. Є це надрук на австрійських грошових марках, восьмикутного обрамування з рисунком галицького льва та написом »Західня Українська Народна Республіка«. Дня 12. XII. 1918. з'являється т. зв. коломийське видання, що складається з 4-х купюр. Були це теж надруки на австрійських поштових марках останнього випуску. Одночасно з ними з'являються ще дві спеціально виготовлені марки без рисунків за 30 і 50 сот. для порученого листування.

В дні 18. березня 1919 р. випускає Поштове Управління Зах. Української Народної Республіки 68 штук дальших передруків на різних австрійських виданнях, між іншими на доплатних, пам'яткових Карлового фонду, польової пошти кількох випусків, боснійських доплатних й ін. Є це т. зв. станіславівське видання. Для надруку вжито доволі малий запас австрійських поштових марок, що був тоді на терені Західньої України, тому західньо-українські провізорії, з огляду на невеликий їхній тираж, цінуються високо на світовому філателістичному ринку.

До стор 15.

Зразки випусків Західньої Української Народної Республіки:

1. Львівське видання, 2. Коломийське видання, 3. Марка для порученого листування, 4.—7. Станіславівське видання, 8.—9.

Віденське видання з тризудом, 10.—11. Останній випуск з комбінованим державним гербом.

Issues of the West Ukrainian Republic: 1 = Lviv issue; 2 = Kolomea issue; 3 = registration stamp; 4—7 = Stanislav issue; 8—9 = Vienna issue with trident; 10—11 = last issue with combined devices.

Ausgaben der Westukrainischen Volksrepublik: 1. Lemberger Ausgabe, 2. Kolomeaer Ausgabe, 3. Marke für Einschreibesendungen, 4.—7. Stanislauer Ausgabe, 8.—9. Wiener Ausgabe mit Tryzub, 10.—11. letzte Ausgabe mit kombiniertem Staatswappen.

Замовлена в 1919 р. у віденській державній друкарні велика серія нових західно-українських провізорій з надруком тризуба і чотирьох літер З. У. Н. Р. у чотирьох рогах марки, що складається з 19 купюр, наспіла до продажу ледве кілька днів до евакуації західно-українського уряду перед наступом польських кійськ. Всупереч проголошеній програмі президента Вільсона про самовизначення націй, почали польські війська, негайно після проголошення Зах. Української Народної Республіки, завойовницький наступ на Україну, що вже тоді стояла в зетяжній боротьбі з большевицькою Росією.

В 1920 р. з'явилася ще одна, раніше замовлена, серія західно-українських поштових марок, проголоше на з 5-х купюр з рисунком комбінованого державного гербу Соборної України. Цей випуск з'явився вже на чужині і не був уживаний для поштового обігу.

3. Випуск Карпатської України.

Карпатська Україна, прастара провінція української княжої держави, що довгі сторіччя перебувала під чужинною займанщиною, проголоше у висліді витвореної наприкінці 1938 р. політичної ситуації, державну незалежність і заповідливо переводить організацію держави.

15. березня 1939 р. тобто в дні відкриття першого Карпато-Українського Союму в Хусті, тодішній столиці країни, з'являється перша поштова марка цієї дорогої

Поштова марка Карпатської України.
Stamp issued in Carpatho-Ukraine.
Briefmarke der Karpathenukraine.

кожному українському серцю землі. На превеликий жаль, ця гарна марка, що зображує церкву в Ясині, була тільки один день в поштовому обігу, бо вже 16. березня 1939 р., після полудня, вриваються до Хуту малярські війська і

за згодою, всевладного тоді в центральній Європі, Гітлера окупують Карпатську Україну. Марка Карпатської України з пам'ятковим червоним стемплом 15. березня 1939 р. зараховується до великих філателістичних рідкостей.

Українські поштові марки вгорі перелічених випусків знайшли чимале зацікавлення в колах збирачів цілого світу, а імпазантні збірки здобували на міжнародних філателістичних виставах високі відзначення. В 1920 р. постав у Німеччині Союз Філателістів України, що проробив велику працю, дослідивши незвичайно численний та скомпльований матеріал різноманітних надруків тризуба на російських марках, між іншим теж усіх льокальних надруків навіть з мінімальним тиражем. Завдяки наполегливій праці вгорі згаданого Союзу ввійшли всі українські маркові випуски, як зразково опрацьована цілість, до всіх світових каталогів, як Скот, Цумштайн, Міхель, Зенф, Іверт й інші.

Впродовж тридцяти останніх років з'явилися на різних мовах світу численні публікації про українські поштові випуски, окремі монографії, підручники та величезна кількість статей у філателістичних журналах. На окрему увагу заслуговує праця Армстронга «Postage stamps of the Ukraine», видана в Лондоні 1919 р., монографія Й. Бавмгартена «West-Ukraine», видана у Відні 1919 р., великий підручник Свензона «Ukraine Handbuch» виданий 1926 р., та «Sonderkatalog Ukraine», опрацьований д-ром Зайхтером і Б. Тойбером, виданий 1947 р. Від 1926 до 1940 року виходив у Відні, за редакцією дра Івана Турина, поважний філателістичний місячник українською та частинно німецькою мовами під назвою «Український філателіст», що опублікував на своїх сторінках велике багатство матеріалів з ділянки української філателії.

Зацікавлення ширшого громадянства українською поштовою маркою виявилось впродовж останніх 30 років постанням досить великої кількості українських філателістичних товариств і клубів в Україні та за її кордонами.

Український Уряд на еміграції, зважаючи під впливом загально-європейських подій, на можливість збройного повороту на Україну, виготовив у 1293 р. три провізорії на віденським випуску українських поштових марок з надруком нової вартости та літер У. П. П. (Українська

Польова Пошта). Позатим випустив ще Еміграційний Уряд У. Н. Республіки в 1935 р. пам'яткову серію, зложену з 3-х купюр, у 10-річчя мученицької смерті Головного Ота-

Випуски Уряду УНРеспубліки на еміграції: 1.—2. Українська Польова Пошта, 3. Пам'ятковий випуск у 10-річчя смерті С. Петлюри, 4.—5. Марка в пам'ять 950-річчя Хрищення України
6. Марка для вшанування 60-річчя народин голови Уряду А. Лівіцького.

Stamps issued by the exile government of the Ukrainian Republic: 1—2 = Ukrainian field post; 3 = commemorative set to the 10th anniversary of S. Petlura's death; 4—5 = stamps issued in commemoration of the 950th anniversary of the day when Ukraine was Christianised; 6 = stamp issued in commemoration of President Livytsky's 60th birthday.

Ausgaben der Emigrantenregierung der Ukrainischen Volksrepublik: 1.—2. Ukrainische Feldpost, 3. Gedenksatz zum 10. Todestag S. Petluras, 4.—5. Marken zur Erinnerung an den 950. Jahrestag der Christianisierung der Ukraine, 6. Marke zu Ehren des 60. Geburtstages des Präsidenten A. Liwyskyj.

мана Симона Петлюри, в 1938 р. дві марки в пам'ять 950-річчя Хрищення України і в 1939 р. одну марку для вшанування 60-річчя народин Голови Еміграційного Уряду А. Лівіцького.

Ворожа окупація українських земель позначилася в ділянці нашої філателії теж цікавими появами, що на завжди лишаться наочними документами насильних актів чужинної агресії.

І так під час першої світової війни Управа міста Любомля в західній Волині, окупованій тоді німецькими військами, випускає з наказу влади серію льокальних поштових марок з написами в чотирьох мовах, а саме: українській, польській, німецькій та жидівській.

Румунська військова влада, що в 1919 році в моменті вирішної стадії українсько-польської війни, захопила з потоптанням міжнародного права, полуднево-східно частину З. У. Н. Р., випускає для зайнятих теренів окремі провізорії з надруком літер СМТ на австрійських поштових марках.

В часі затяжних боїв за незалежність України в роках 1918-1920 появляються надруки окупаційних ворожих влад на українських марках, а зокрема польської льокальної пошти в місті Ковель, большевицької займанницької влади на Лівобережжі — прямовісний надрук РУБ на українізованих марках, а врешті військових команд білогвардійських армій генералів Денікіна та Врангеля.

В червні 1923 р. видала советська окупаційна влада в зв'язку з голодом в Україні добродійну серію з 4-х купюр, виконану в берлінській державній друкарні, з написами «Пошта У. С. Р. Р.» і «Допомога голодуючим». Це єдині українські поштові марки з написами українською мовою та українською валютою, що вийшли офіційно в т. зв. Українській Соціалістичній Радянській Республіці. Всі інші советські марки з українською тематикою, як портрети і пам'ятник Шевченка, українці за працею біля трактора, Червона Армія в Галичині, ордени Хмельницького, фабричні споруди Донбасу і Дніпрогесу мають російські написи та видані всесоюзним поштовим управлінням.

Під час другої світової війни випускає німецьке поштове управління для окупованої України серію провізорій з надруками «Ukraine». В цім самім часі видають теж німецькі цивільні управління деяких місцевостей в Ук-

службових марок для внутрішнього поштового вжитку Українського Допомогового Комітету в Холмі та дві марки української дивізії «Галичина», виконані за проектом

Службові марки Українського Допомогового Коомітету в Холмі.
Special stamps issued by the Ukrainian Relief Committee in Cholm.
Dienstmarken des Ukrainischen Hilfskomitees in Cholm.

мистця С. Гординського не дістають від німців поштового дебіту.

Після капітуляції Німеччини за межами України нашілися широкі шари українського громадянства, а саме: переміщені особи, втікачі й полонені воєнки Галицької Дивізії. Вони здебільша опинилися в таборах зорганізованих альянтською владою за національним принципом, у виняткових правних умовах, користуючися свого роду екстериторіальними управліннями. В ході організування умо-

Марки української стрілецької дивізії «Галичина».
Stamps issued by the Ukrainian voluntary legion „Halychyna“
(Galicia)

Marken der ukrainischen Schützendivision „Halyschyna“ (Galizien).

вин щоденного побуту налаштовано в таборах, між іншими інституціями публичного характеру, теж поштові станиці, для обслуговування мешканців внутрі табору та в їхніх поштових зв'язках із зовнішнім світом, при чому

Марки таборової пошти в Регенсбургу — обігова серія.
Stamps issued by the camp post office Regensburg — regular set.
Marken der Regensburger Lagerpost — Schaltersatz.

впроваджено власні поштові марки. Вони являють собою доволі цікавий рід повоєнної поштової марки з категорії т. зв. локальних випусків і тому нашли прихильний відгомін серед збирачів цілого світу.

Добродійна серія таборової пошти в Регенсбурзі.
Charity set issued by the camp post office Regensburg
Wohltätigkeitssatz der Regensburger Lagerpost.

Велику подібність до таборових поштових випусків можна добачити у виданих 1919 р. марках бельгійських військово-полонених, що перебували у таборах Німвеген у Голландії, або для полонених англійців у німецькій таборі Руглебен або врешті для німецьких полонених у японському таборі Вандо.

Видання таборової пошти в Регенсбурзі — зразок марки пропам'ятного блоку-стяжки з історичними датами.

Issue of the camp post office Regensburg — Sample from the commemorative set with historic designs.

Ausgabe der Regensburger Lagerpost-Mustermarke aus dem Gedenkblock-Streifen mit historischen Daten.

Табір українських переміщених осіб у Регенсбурзі Випустив у 1947 і 1948 роках чотири серії таборових поштових марок, а саме: 1) обігову серію з 8-ми купюр, що зображують таборові будинки, герб УНРРА, історичні портрети й український державний герб, 2) добродійну серію з доплатою в користь таборової суспільної опіки з 10-ти купюр, що її рисункову тематику становить українська народна ноша і врешті 3) пропам'ятну серію з 5-ти купюр, що зображують український державний герб в декоративному обрамуванні на мотивах стилізованої калини та історичні дати визвольних змагань українського народу. Як завершення цієї останньої серії випущено ще, дуже цікавий з філателістичного погляду, блок-стяжку, що складається з 5-ти пропам'ятних марок з історичними датами, однак в інших барвах і злучених разом у формі стяжки.

Після грошової реформи в Німеччині випустив український табір в Регенсбургу ще 4-ту серію марок, а саме в пам'ять 100-річчя «Весни Народів». Рисункову тематику цієї серії становлять чотири головні моменти в житті українського народу в Галичині, пов'язані з 1948-им роком, а саме: поява першої української газети «Зоря Галицька», постанови «Національної Гвардії» — першої української організації військового характеру, знесення кріпацтва й ос-

Пропам'ятна серія таборової пошти в Регенсбургу, видана в пам'ять 100-річчя «Весни Народів».

Set issued by the camp post office Regensburg to commemorate the 100th anniversary of the „Spring of the Nations“.

Gedenksatz der Regensburger Lagerpost zur Erinnerung an den 100. Jahrestag des „Völkerfrühling“.

нування «Головної Руської Ради» у Львові — першої української політичної організації.

В грудні 1948 р. випустив табір переміщених осіб у Байройті серію поштових таборових марок з різноманітною рисунковою тематикою, що зображує герб України серед пшеничних колосків, пам'ятник Богдана Хмельницького в Києві, силует Франца Лішта, композитора симфонічного твору «Мазепа», якого усипальниця знаходиться в Байройті, карту України, портрет Пилипа Орлика, першого українського політичного емігранта, алегорію Сво-

Перший випуск таборових марок українських полонених вояків у Риміні.

Stamps of the Ukrainian prisoners of war in Rimini (Italy) — first issue.

Erste Emission der Lagermarken der ukrainischen Kriegsgefangenen in Rimini (Italien).

боди і знак міждержавної організації допомоги втікачам ІРО.

Нещодавно випустив Культурно-Освітній Відділ Управи табору переміщених осіб в Ділінгені серію поштових марок у користь Рідньої Школи на чужині. Серія складається з 4-ох купюр з портретами Маркіяна Шашкевича, Лесі Українки, Івана Франка і Тараса Шевченка поруч кравчидів, що мають зв'язок з життєвим або творчим шляхом цих світочів української літератури.

До роду таборових поштових марок можна теж зарахувати марки українських полонених вояків у таборах Риміні в Італії, що їх уживано для поштових оплат у нутрі табору. Різноманітний зміст рисунків 8-ми випусків римінських марок подає мотиви таборового життя, пор-

трети володарів України, роди зброї українського війська, символи та історичні моменти визвольних змагань українського народу.

Серія володарів України видана табором полонених вояків у Риміні.

Stamps issued by Ukrainian prisoners of war in Rimini — set of Ukrainian rulers.

Satz ukrainischer Herrscher, herausgegeben vom Kriegsgefangenenlager in Rimini.

Живим зацікавленням наших і чужоземних збирачів тішається українські пластові марки видані в часі останньої еміграції з нагоди різних пластових свят, під час яких уживано їх для оплачування листових посилок і стемпльовано спеціальними печатками.

Широко розповсюджені були: серія українських пластових марок, видана в 1947 р. Головною Пластовою Старшиною в Мюнхені з нагоди міжнародного скавтового Джемборі в Парижі, велика серія пластових марок з нагоди святкування в Миттенвальді 35-річного ювілею існування Українського Пласту, яку згодом передруковано в пам'ять пластового Конгресу в Ашаффенбургу написом: »Ukrainian Scouts Congress Achaffenburg« 26.—29. III. 1948

Марки Головної Пластової Старшини з нагоди святкування в Миттенвальді 35-річчя Українського Пласту.

Stamps issued by the Central Administration of Ukrainian Scouts to commemorate the 35th anniversary of the existence of the Ukrainian Brotherhood of Scouting.

Marken der Hauptleitung der Pfadfinder anlässlich der in Mittenwald abgehaltenen Feier des 35jährigen Bestehens der ukrainischen Pfadfinderbewegung.

далі видана Красвою Пластовою Старшиною в Ганновері серія пластових марок для вшанування 91-річчя з дня народин основоположника світової пластової організації Бейдена Пауелла та вкінці випущена нещодавно пластова марка з нагоди пластового тижня в трьох відмінних барвах.

В роках останньої еміграції видано теж декілька пам'яткових і добродійних серій марок, що являються приватними випусками і мають для українського збирача передусім пам'яткову й виховну вартість.

Пластові марки: 1. З нагоди Жамборее в Парижі, 2. Випуск Краєвої Пластової Старшини в Ганновері.
 Scouting stamps: 1 = issued on occasion of the Jamboree in Paris; 2 = issued by the Central Administration of Ukrainian Scouts in Hannover.
 Pfadfindermarken: 1. Ausgabe anlässlich des „Jamboree“ in Paris. 2. Ausgabe der Landesleitung der Pfadfinder in Hannover.

Пам'ятковий блок УТГІ в Регенсбургу.
 Commemorative set issued by the Ukrainian Technical College
 Gedenkblock des Ukrainischen Technisch-Wirtschaftlichen Institutes
 in Regensburg.

Добродійний блок УДК в Брюссель (Бельгія)
 Charity set issued by the Ukrainian Relief Committee (UDK)
 in Bruxelles.
 Wohltätigkeitsblock des UDK (Ukrajinskyj dopomohowyj komitet —
 Ukrainisches Hilfskomitee) in Brüssel.

Із цього роду випусків заслуговують на спеціальну увагу: Добродійний блок виданий Українським Допомоговим Комітетом у Брюссель «Бельгія», добродійна марка ЦПУЕ, пам'ятковий блок Українського Технічно-Господарського Інституту в Регенсбургу, виданий в 25-річчя існування цієї наукової установи, добродійна марка Санітарно-Харитативної Служби в Мюнхені, пам'ятковий блок виданий з нагоди I-го Конгресу Ліги Українських Політичних В'язнів і пропам'ятна серія Українського Допомогового Комітету в Римі, випущена в пам'ять 350-річчя Берестейської Унії.

Приватні випуски: 1.—2. Добродійні марки СХС, 3. Марка з пам'яткового блоку ЛУПВ.

Private issues: 1—2 = Charity stamps issued by the Ukrainian Sanitary Board; 3 = Sample from the commemorative set issued by the League of Former political Prisoners.

Privatausgaben: 1.—2. Wohltätigkeitmarken des Sanitär-Charitätiven Dienstes, 3. Marke aus dem Gedenkblock der Liga ukrainischer politischer Häftlinge.

Рік 1948 вносить важливу подію в історію українського народу. В дні 16. VII. ц. р. починає діяти, у висліді консолідації українських політичних партій і організацій, поновлений та розбудований на широкий базі єдиний Державний Центр на еміграції — Українська Національна Рада. Вона стає фактором соборно-самостійницької політичної акції на зовнішньому відтинку, в протидію до діючої в Україні ворожої експозитури, та творчої об'єднаної праці на внутрішньо-українському відтинку.

Українська Національна Рада, розгортаючи приготівні праці державного значення, схвалює між іншим закон про поштові агенти Державного Центру, розбудовує в цьому напрямі відповідний апарат і створює технічні засоби для реалізації постанови про обов'язок оплачування внутрішньо-українських поштових зв'язків українськими поштовими марками.

Як перша серія української пошти Державного Центру на еміграції виходить пам'яткова серія марок з нагоди відкриття I-ої сесії Української Національної Ради 16. VII. 1948 р.

Пропам'ятна серія марок УДК в Римі.
Commemorative set issued by the Ukrainian Relief Committee in Rome.
Gedenksatz des Ukrainischen Hilfskomitees in Rom.

Впровадження обов'язку невисоких зрештою оплат у внутрішньо-українському листуванні має не тільки створити прибуткове джерело для скріплення Національно-Державного Фонду, але насамперед виконати широке виховне та пропагандивне завдання. Беззастережне і сприятливе ставлення широких кол українського громадянства на еміграції до обов'язку поштових оплат у внутрішньо-українських поштових зв'язках буде виявом рівня та зрі-

лості його державницького думання, а далі стане тривким засобом для підтримання державних традицій. Велику цінність виявлять поштові марки Української Національної Ради, як випробуваний вже всіма державами світу, пропагандивний засіб не тільки серед українського громадянства, але передусім серед чужинців.

Всесвітня філателія знає вже чимало поштових випусків різних екзильних урядів, згадати б тільки видані в Лондоні, під час другої світової війни, поштові марки еміграційних урядів Голляндії, Польщі та Чехословаччини, або марки Французького Визвольного Комітету, видані в Альжирі. Їх здебільша випущено на чужій території, де екзильні уряди не виконували права імперіум, що є атрибутом суверенної держави, проте ці випуски здобули собі право громадянства у всесвітній філателії, були охоплені каталогами та мають великий попит серед колекціонерів світу. Деякі з цих випусків, як напр. голляндські, були, після звільнення Голляндії від окупанта, віддані для поштового вжитку в батьківщині.

Перша серія поштових марок Української Національної Ради складається з 6-ти купюр, а саме за 5, 10, 15, 20, 50 і 100 шагів. Проекти рисунків виконали мистці Яків Гніздовський для купюр 5, 15, 20 і 50 шагів та Юліян Будманюк для 10 і 100-шагових купюр. Марки виконано технікою книжкового друку на білому гумованому папері, що має водні знаки у формі хвилястих рисок, а частину накладу на звичайному гумованому папері без водних знаків. Зубковання марок 11½ тобто 11 і пів зубків на довжині двох сантиметрів. Невелику частину накладу марок залишено незубковану.

Висота тиражу першої серії марок Української Національної Ради становить:

для купюри 5 шагів —	240.00	штук
для купюри 10 шагів —	240.000	штук
для купюри 15 шагів —	120.000	штук
для купюри 20 шагів —	120.000	штук
для купюри 50 шагів —	60.000	штук
для купюри 100 шагів —	60.000	штук

Рисунки цієї серії складають своїм змістом одну тематичну цілість. Два головні осередки Київ і Львів, представлені на двох перших купюрах серії за 5 і 10 шагів, підкреслюють керівну роллю цих міст в історії України. Зображені на них мотиви тамошніх святинь символізують християнську ідею, що об'єднує наш нарід на всіх його

землях і пов'язує його з іншими християнськими народами світу. Дві старинні церкви Києво-Печерська Лавра й Собор св. Юра — це символічні дороговкази Українського народу вже на світанку його історичного існування. Дальші купюри серії, а саме за 15, 20 і 50 шагів, зображаючи низку історичних будинків, символізують етапи наших визвольних і державно-творчих змагань та етапи розвитку українського парламентаризму. Мотив кінцевої купюри за 100 шагів представляє декларацію Української Національної Ради, проголошену дня 16. VII. 1948, що завершує, як останній, хронологічно, державний акт, ввесь

Перша купюра серії поштових марок УНРади — Дзвіниця Києво-Печерської Лаври в Києві.

Set issued by the Ukrainian National Council: First value — Steeple of the Kiev Cave Monastery.

Erster Wert aus der Briefmarkenserie des UNR (Ukrajinska Nacjonalna Rada — Ukrainischer Nationalrat). Glockenturm des Kiewer Höhlenklosters.

досі перейдений шлях будівництва Української Соборної Самостійної Держави.

Київ — одна з найстарших осель України — положений на берегах Дніпра постав уже в часах доісторичної стародавньої доби. Літописні дані зв'язують заснування цього міста з легендарним князем Кием з племені Полян. Археологічні пам'ятки свідчать, що Київ завдяки своєму положенню на перехресті важливих торговельних шляхів, вже віддавна став головним осередком торгівлі між Скандинавією і Візантією та зв'язував Арабію а далі Індію з країнами західної Європи. Київ уже з давніх часів відомий в різних кінцях світу, його згадували арабські письменники, скандинавські заги, західно-європейські хроніки й візантійські історики. На початку IX сторіччя стає Київ столицею могутнього українського князівства, а

прийняття християнства в 988 р. мало для нього й цілої України величезне значення. Велич Києва росте передусім за часів князя Ярослава Мудрого, якого династичні і політичні зв'язки були дуже жваві. Сам він був одружений з дочкою шведського князя Олафа, а всі його три дочки стали дружинами володарів могутніх тоді європейських держав, а саме: Мадярщини, Франції та Норвегії. На протязі свого існування був Київ, як оборонний фортець європейської культури, не раз здобуваний і спустошений дикими ордами степовиків. З відновленням української державности стає він знову столицею України. Понад півмільйонне місто було вже здавна осідком високих наукових установ, бібліотек і музеїв та становило осередок культурно-політичного життя України. Серед багатьох мистецьких й архітектурних пам'яток глибокої старовини міста Києва на окрему увагу заслуговує Києво-Печерська Лавра, заснована в XI сторіччі. Спочатку невеликий монастир у підземних катакомбах розростається згодом Києво-Печерська Лавра, завдяки щедрості українських князів і гетьманів, у великий комплекс будинків і церков. Вона стає в XI—XII. сторіччі осередком боротьби за незалежність української церкви й культурно-літописної праці. В час окупації України більшовиками зліквідована і спустошена, а врешті підчас другої світової війни цілком зруйнована за винятком дзвіниці, якої рисунок зображує перша купюра серії марок Української Національної Ради.

Рисунковий мотив дальшої купюри серії марок Української Національної Ради за 10 шагів відзначає місто Львів — другий з черги важливий осередок України. Львів — одна з наймолодших столиць галицьких князів — заснував був близько 1250 р. король Галицько-Волинської Держави Данило і названий від імени його сина Льва. Як важливе оборонне городище галицьких володінь від татарських наскоків і захисник великих торговельних шляхів, що йшли з Чорномор'я в Прибалтику та з Києва в західну Європу, пройшов Львів з галицькою землею цілу її історичну долю. В умовинах свого винятково корисного географічного положення місто Львів невпинно розросталося і в останніх роках перед другою світовою війною жило в ньому вже близько 350 тисяч мешканців. Ще за княжих часів виявляв Львів велике зацікавлення культурними справами, про що свідчить наявність в ньому численних церков, якими опікувалися князі, бояри, купці

і ремісники. Впродовж свого існування мав Львів завжди передову позицію не тільки як столиця держави в княжих часах, але і як адміністративний осередок краю в часах чужинної займанщини. Тут був культурний і політичний центр цілої Західньої України. З багатьох мистецьких і архітектурних пам'яток минулого, що відзначають нашарування стилів різних епох, як готик, ренесанс і барокко, звертає на себе особливу увагу велична будівля Собору св. Юра в стилі доби рококо, збудована 1744 року, за планом архітектора Меретина на місці дерев'яної церкви з княжих часів. Катедральна церква св. Юра з митрополичою

Друга купюра серії поштових марок УНРади — Собор св. Юра у Львові.

Set issued by the Ukrainian National Council. Second value — St. George's Cathedral in Lviv.

Zweiter Wert aus der Briefmarkenserie des UNR (Ukrainische Nationalna Rada - Ukrainischer Nationalrat). Georgskathedrale in Lemberg.

палатою це найкраща рококова будова в цілій східній Європі. Святоюрська гора, як осідок галицьких митрополитів, що бере завжди провідну участь в народницько-визвольних стремліннях Західньої України, стає завдяки князеві церкви гр. Андрееві Шептицькому Пемонтом й авторитетом не тільки західньо-українських земель, але й символом соборности цілого українського народу. Собор св. Юра становить тему рисунку 10-шагової купюри серії поштових марок УНРади.

В наступних трьох купюрах за 15, 20 і 50 шагів серії поштових марок Української Національної Ради зображено головніші моменти проголошення державних актів і розвиток парламентаризму у відродженій українській державі новітньої ери.

Подих свободи в наслідок революції, що в початках 1917 року струснула основами російської імперії, оживив енергію українського народу на цілій його етнографічній території. Вже 17. III. 1917 року, під головуванням вченого світового значення проф. М. Грушевського, постає в Києві Українська Центральна Рада для керування українським революційно-національним рухом. Вона складалася з делегатів від українських політичних партій та від економічних, освітніх і станових організацій. В часі від 17. до 21. IV. 1917 року скликала Українська Центральна Рада Всеукраїнський Національний Конгрес у Києві, на якому

Третя купюра серії поштових марок УНРади — Будинок Педагогічного Музею в Києві, місце засідань Центральної Ради.
Set issued by the Ukrainian National Council: Third value — Building of the Pedagogic Museum in Kiev, the scene of the sittings of the Central Council.

Dritter Wert aus der Briefmarkenserie des UNR (Ukrajinska Nacionalna Rada — Ukrainischer Nationalrat). Gebäude des Pädagogischen Museums in Kiew. Ort der Sitzungen des Zentralrates.

перевибрано склад її Президії, а після цього поширено її новими делегатами від всеукраїнського селянського і всеукраїнського військового, а згодом і від всеукраїнського робітничого з'їздів. До складу її ввійшли теж представники міської та земської самоуправ і національних меншостей. В другій половині 1917 року мала Центральна Рада близько 800 членів і стала першим фактичним парламентом України. Для керування поточною працею виділила з себе Центральна Рада виконний комітет, т. зв. Малу Раду, і утворила перший український уряд — Генеральний Секретаріят, що за час свого діяння видав багато важливих законодавчих актів і нав'язав дипломатичні взаємини з державами Антанги. Центральна Рада видала чотири урочисті маніфести — універсали до українського

народу, з яких четвертий, виданий дня 22. I. 1918 року, проголосив Україну суверенною державою. На жаль, уже кілька днів пізніше відступила Центральна Рада з невеликими частинами свого війська з Києва на захід. Дня 9. II. 1918 р. підписано в Бересті мировий договір між уповноваженими України та центральними державами і після цього вертається Центральна Рада на Україну й продовжує свою діяльність. Центральна Рада відбувала свої засідання в будинку Педагогічного Музею в Києві на Велико-Володимирській вулиці. Рисунок цього будинку становить тематику купюри за 15 шагів серії поштових марок УНРади.

Четверта купюра серії поштових марок УНРади — Будинок оперного театру в Києві, місце засідань Трудового Конгресу.
Set issued by the Ukrainian National Council: Fourth value — the Kiev Opera House, scene of the Congress of all Workers.
Vierter Wert aus der Briefmarkenserie des UNR (Ukrajinska Nacionalna Rada — Ukrainischer Nationalrat). Opernhaus in Kiew, Ort der Sitzungen des Kongresses der Schaffenden.

Наступна купюра цієї серії відзначає етап нашого державного будівництва за часів Директорії Української Народної Республіки. За її почином скликано з 23. до 28. січня 1919 року Трудовий Конгрес на основі професійної куріальної системи. Трудовий Конгрес мав складатися з 593 послів, однак наслідком поступаючої окупації українських земель більшовиками на лівому березі Дніпра, брали участь в Конгресі всього близько 300 послів. Західня область Української Народної Республіки була заступлена на Конгресі делегацією Галицької Національної Ради. Трудовий Конгрес проголосив на Україні принципи загального виборчого права й парламентаризм. Дня 23. січня 1919 р. затвердили учасники Конгресу, серед великого ентузіазму, злуку земель Соборної України, що її напере-

додні проголошено урочистим актом на Софійському майдані в Києві. Врешті Конгрес поновив уповноваження Директорії та доручив поповнити її склад представником Галицької України. Через військові події, що дедалі більше розгорталися та охоплювали простір майже всієї України, Трудовий Конгрес більше не сходився. Трудовий Конгрес, що є дальшим етапом побудови українського парламентаризму, засідав у будинку київського оперного театру, збудованім в 1890 році за проєктом архітектора Шреттера. Рисунок цього будинку є зображений на купюрі за 20 шагів серії поштових марок УНРади.

П'ята купюра серії поштових марок УНРади — Будинок гімназії в Хусті, місце засідання I-го Союму Карпатської України.
Set issued by the Ukrainian National Council: Building of the Khust Secondary School, scene of the sittings of the first Carpatho-Ukrainian Parliament.

Fünfter Wert aus der Briefmarkenserie des UNR (Ukrajinska Nacjonalna Rada — Ukrainischer Nationalrat). Gymnasium in Chust, Ort der Sitzungen des ersten Parlaments der Karpathenukraine.

В державно-творчій процесі будівництва Української Суверенної Держави наступає, після трагічних вислідів визвольних змагань 1918—1920 років, прірва, що триває понад чверть сторіччя. Напасницьке співдіяння сусідніх держав поневолює Україну, проте жоден завойовник не висилі знівечити прямувань українського народу. Він у невпинній революційній боротьбі в підпіллі, що ведеться на всіх землях України, послаблює міць окупанта, підтримує духа традиції і мобілізує маси до майбутніх подій, що мають дати Україні незалежне буття. Події назрівають швидко і серед політичної непевності, що постає наслідком політики націонал-соціалістичної Німеччини, здіймається пра стара княжа провінція Карпатська Україна, як суверенна держава, зірвавши всі зв'язки, що свого ча-

су зробили її залежною від Чехо-Словацької Республіки. Віденським арбітражем, що відбувся 2. XI. 1938 р. за участю Німеччини й Італії, відірвано від Карпатської України її найголовніші культурно-політичні та комунікаційні центри — Ужгород, Мукачів та Берегове. Проте ще з більшим ентузіазмом стають народні маси, під проводом найкращих синів Срібної Землі, до будівництва Карпатської держави. При цьому співдіють інші українські області, як Галичина і Буковина, та більші скупчення української еміграції, що висилають туди тисячі добровольців. Карпатська Україна переборювала неймовірні труд-

Шоста купюра серії поштових марок УНРади — Зображення Деклярації УНРади.

Ukrainian Parliament.

Set issued by the Ukrainian National Council: Sixth value — the Proclamation of the UNC.
Sechster Wert aus der Briefmarkenserie des UNR (Ukrajinska Nacjonalna Rada — Ukrainischer Nationalrat). Darstellung der Deklaration des UN-Rates.

нощі, але невпинно росла й міцніла. Дня 15. III. 1939 року в княжому місті Хусті зібрався перший сойм, що проголосив Карпатську Україну Самостійною Республікою, схвалив конституцію, затвердив раду міністрів та покликав на президента молодой держави заслуженого дяча о. Августина Волошина. Цього ж самого дня Німеччина, скресливши зрадливо постанови віденського арбітражу, дозволила мадярам за корисні політичні концесії окупувати Карпатську Україну. Дня 16. III. 1939 року вдерлися переважаючі сили ворога, не зважаючи на геройський спротив Карпатської Січі, до столиці країни Хусту, а згодом зайняли цілу Карпатську Україну. Сойм Карпатської України засідав у Хусті в будинку гімназії, що становить

рисункову тематику купюри за 50 шагів серії поштових марок УНРади.

Купюра за 100 шагів, що закінчує серію поштових марок Української Національної Ради, документує зображенням декларації УНРади, останній хронологічно, державний акт в історії українського народу, на порозі його близького визволення. Декларація Української Національної Ради є виявом державницької думки української еміграції, що об'єдналася в єдиним Державним Центрі для осягнення найвищої мети наших невинних змагань: створення Самостійної Соборної Української Держави.

Серія володарів України видана табором полонених вояків у Ріміні.

Stamps issued by Ukrainian prisoners of war in Rimini — set of Ukrainian rulers.

Satz ukrainischer Herrscher, herausgegeben vom Kriegsgefangenenlager in Rimini.

The first postage-stamp of the world — the English one-penny stamp, black with the portrait of Queen Victoria — has been issued by the English postal administration in 1840. Soon afterwards (1857) the first stamps appeared in Eastern Ukraine that then was under Russian supremacy. In West-Ukraine which belonged to the Austrian Monarchy the first stamps were issued in 1850, i. e. seven years earlier. In both parts of the Ukrainian territory the stamps which appeared at that time were issued by the occupation forces.

It were the local issues of the 43 autonomous Ukrainian districts in the early sixties of last century which were the forerunners of the national stamps.

The voluntary Ukrainian legion that during the First World War fought against Russian despotism issued a set of commemorative stamps which, however, were not available for postage with regard to the political situation. In 1918, the Ukrainian Independent Republic arose on the ruins of the Tsar Empire, and in the same year the first postal issues of the young Ukrainian state appeared. In Kiev the first regular issue, consisting of five values, came out in July 1918. The state emblem was impressed on some of these stamps, on others there were folkloristic and ornamental designs. Soon afterwards the entire stock of old Russian stamps which had remained were surcharged with the Ukrainian state device, the tryzub = trident, and placed in use as Ukrainian stamps. In six postal districts this Ukrainization of Russian stamps was carried through: in the districts of Kiev, Poltava, Odessa, Kharkiv, Katerynoslav and Podolia. Besides these there were various small post offices that issued stamps of their own. The stamps were surcharged either by way of hand-stamping or typographed.

Thus the way of drawing the outlines of the trident varies not only as to postal district, but even as to post office. There are more than 1600 different varieties of the trident, some of which nowadays belong to the great philatelic curiosities. In May 1919 a large-sized Kryvny stamp was issued to supplement the regular set. In June 1919 the Ukrainian government ordered at the Militärgeographisches Institut at Vienna a set of stamps consisting of 14 values.

The designs of these stamps were: the state device, portraits, pictures of historical buildings and landscapes characteristic for Ukraine. This set was prepared for use but not placed in issue, since at that time the country once more fell under Bolshevik supremacy.

The Austrian Monarchy collapsed as a consequence of the First World War. Smaller, independent states formed themselves according to the program by President Wilson. One of them was the West Ukrainian Republic with Lviv as its capital. Here the first set of national Ukrainian postage stamps was issued as early as in November 20th, 1918. It consisted of four values, which were surcharged on the old Austrian set. The design was an octagonal outline with the Galician device — a lion on a shield.

In December 1918 more surcharges on old Austrian stamps were registered, the so-called Kolomea-issue — consisting of four values — and in May 1919 the so-called Stanislaw-issue of 68 values. Besides these there were two registration stamps. The series of new surcharges of nineteen values with the trident and the letters Z. U. N. R. (Zakhidnya Ukrayinska Respublyka = West Ukrainian Republic) in the four corners which in 1919 had been ordered by the West Ukrainian government at the Vienna state publishing house did not come out earlier than some days before Polish troops attacked the country and people were forced to evacuate.

Another set of West Ukrainian stamps consisting of five values with the combined state devices of entire Ukraine that had been ordered earlier was issued abroad, since the Polish government, in defiance of President Wilson's program, had occupied West Ukraine.

In consequence of the political situation of 1938 Carpatho-Ukraine, an age-old province of the Ukrainian state, gained independence. On March 15th, 1939, the day when the first diet of the Carpatho-Ukrainian state was inaugurated, the first stamp of that country with a very interesting design of a wooden Carpathian church was issued. It is a pity that this stamp was available for postage only for one day, since on March 16th already Hungarian troops, on Hitler's command, occupied the capital Khust and from there spread all over the Ukrainian territory. The Ukrainian stamps attracted the attention of collectors in the whole world, and some interesting Ukrainian collections won prizes at international philatelic exhibitions. It is due to the work of the Assacia-

tion of Ukrainian Philatelists which had been founded in Germany in 1920 that the state issues of the Ukrainian stamps were collected, elaborately classified and mentioned in all catalogues of world-wide importance such as Scott, Zumstein, Michel, Senf, Ivert, and so on. Publications on Ukrainian stamps appeared in many languages. Works such as: Armstrong — "Postage Stamps of the Ukraine"; Baumgarten — "West Ukraine"; Svenson — "Ukrainehandbuch"; Dr. Seichter and V. Teuber — „Sonderkatalog Ukraine" are worth mentioning.

Since the Ukrainian exile government, under the influence of general political aspects, had to take into consideration the possibility of an armed return to Ukraine, three provisionals were issued in 1923. They were typographed in Vienna and surcharged with the new values and the letters U. P. P. (Ukrayinska Poleva Poshta = Ukrainian Field Post). Besides these stamps the exile government issued in 1935 a set of commemorative stamps consisting of three values on the occasion of the tenth anniversary of the day when Chief of Government Simon Petlura suffered martyrdom. In 1937 two stamps were to remind of the 950th anniversary of the year when Ukraine was Christianised, and in 1939 there were stamps of honor the sixtieth birthday of A. Levytskyj, the chairman of the exile government.

The occupants of the Ukrainian territories issued other interesting sets with designs characteristic for the respective part of the country for which the stamps were issued. One of the most interesting of these is that issued in Lyuboml (West Volynia) with reading in four languages: Ukrainian, Polish, German and Jewish. It is an occupation stamp issued in 1918 by the German occupation force. Another well-known occupation stamp is the Polish surcharge issued for local use in Kovel on stamps of the Ukrainian Republic (U. N. R.).

In 1919 the Rumanian occupation force issued provisionals for the occupied southern territories of the West Ukrainian Republic with C. M. T. surcharge on them.

The Bolshevik occupation forces surcharged the letters R. U. B. on Ukrainian stamps. These special sets the different values of which show the portrait of the great Ukrainian national poet Shevchenko, the insignia of the famous Hetman Khmelnytskyj, landscapes, or pictures of popular scenes and factory-buildings are being issued gradually.

During the Second World War the German postal administration issued a subsidiary set, surcharged "Ukraine". The Rumanian occupation force issued special stamps with devices and sceneries from the Ukrainian parts of Bucovina and Bessarabia as well as of South Ukraine, the so-called "Transnistria". And there were even stamps surcharged with the portrait of the Moldavian Magnate Voda and the reading: „Hetman of Ukraine“.

The Czech and the Hungarian occupation forces in Carpatho-Ukraine got up their issues with pictures of typical views and buildings of that territory.

When, after the end of World War II, the entire Ukrainian territory found itself under Bolshevik supremacy, great masses of the Ukrainian population lived as displaced persons or refugees outside of the Ukrainian boundaries, above all in Germany. They gathered in camps that were supervised by the Allied Authorities where they now enjoy some extra-territorial privileges. The camp post offices issue special stamps to be placed in use within the camps, and there are even some commemorative stamps which go all over Germany. These stamps are widely considered as very interesting local postwar issues and remind of those issued in 1919 by Belgian prisoners of war in the camp Nymwegen (Holland), of those which English prisoners of war issued in the German camp Ruhleben and finally of those issued by German prisoners of war in the Japanese camp Bando. The most interesting of these Ukrainian issues appeared in the D. P. camp Ganghofersiedlung in Regensburg and in the camp for Ukrainian prisoners of war in Rimini (Italy).

At the same time there appeared some local issues of Scout — welfare — and commemorative stamps.

The year 1948 was of great importance in the history of the Ukrainian emigrees: As a consequence of the consolidation of the Ukrainian political parties the Ukrainian National Council — the newly revived political center of the emigrees — began its work on July 16th, 1948. It was decided that special Ukrainian stamps should be introduced for internal — Ukrainian communication. The profit of the sale was destined for national funds.

Thus the Ukrainian National Council issued a set of stamps in commemoration of its first convention on July 16th, 1948. This set consists of six values, namely:

Selling-price = 5 Schagiv: orange — 240 000

Selling-price = 10 Schagiv: green — 240 000

Selling-price = 15 Schagiv: brown — 120 000

Selling-price = 20 Schagiv: red — 120 000

Selling-price = 50 Schagiv: violet — 60 000

Selling-price: = 100 Schagiv: dark blue — 60 000.

Schagiv are the old Ukrainian units of value which were used in the 11th century at the epoch of the Grand Princes, and which later on were re-introduced in the years 1918—20 in the Independent Ukrainian State. The stamps issued by the Ukrainian National Council (U. N. C.) are lithographed on white, gummed paper with watermarks like wavy lines. The tothing amounts to 11¹/₂. Part of the stamps — i. e. 6000 complete sets — have clean cut perforation.

The designs on the first two values are a unity as concerns subject. They represent the two centers of Ukraine — Kiev and Lviv — thus emphasising the leading role these two cities assumed in the history of Ukraine. The designs — two churches — stand for the Christian idea that unites the Ukrainian people on their territory and which is the bond that links them with all Christian peoples on earth. The three next values with pictures of historical buildings bear witness to the development of the Ukrainian Parliament, to the Ukrainian people's striving for freedom and their tendencies towards forming an independent state, the last manifestation of which — the proclamation of the Ukrainian National Council on July 16th, 1948 — is represented on the 100 Schagiv value.

The 5 Schagiv value shows a picture of the age-old city of Kiev, the origin of which can be traced back as far as to the Stone Age. This capital of the Ukrainian princes who were connected by marriage with almost all European dynasties has for hundreds of centuries carried through its God-given task of protecting the European culture against the attacks of hostile nomad hordes. Of the great number of Kiev's works of art and architecture the Cave Monastery that in the 11th century has been built in catacombs and that in the course of time grew into an immense complex of churches and buildings is above all worth mentioning. During the Second World War Bolshevik mines destroyed almost all of the Cave Monastery buildings except the steeple represented on the stamp.

The 10 Schagiv value shows one of Lviv's most important churches St. George's Cathedral. Lviv itself has been founded in 1250 by the Galician-Volynian king Daniel and is the

second important center of Ukraine. It takes an important part in the cultural, political and religious life of West Ukraine, having been the residence of the Ukrainian princes and kings in former times, and the administrative center of Galicia lately. St. George's Cathedral and the palace of the Metropolitan are considered the most beautiful buildings of Eastern Europe.

The 15 Schagiv value shows the historical building in Kiev where the Central Council, the first real Ukrainian Parliament — sat in the years 1917—1918 after the renaissance of the Ukrainian state. Among the four manifestos (universals) proclaimed by this Central Council the fourth is the one that is most important, since in it, on January 22nd, 1918, Ukraine was proclaimed an independent republic.

The 20 Schagiv value shows the Kiev opera house in which in 1919 the great congress of all workers had been held, called by the Ukrainian Republic according to the trade-unionist laws.

The Congress of all Workers proclaimed the principle of the general rights to vote and the principle of a Parliamentary constitution in Ukraine. On January 23rd, 1919, the congress proclaimed the manifesto of a united Ukraine as an independent state within its ethnographical boundaries. A day before this declaration had been solemnly proclaimed on Sophy Square in Kiev. The 100 Schagiv value which concludes the set bears witness to the last chronological event in the history of the Ukrainian people who stand at the threshold of a late but conclusive liberation.

Die erste Briefmarke der Welt wurde von der Londoner Postverwaltung im Jahre 1840 herausgebracht. Es war dies die bekannte englische schwarze Marke zu 1 Penny mit dem Porträt der Königin Victoria. Kurz darauf (1857) erschienen die ersten Briefmarken in der Ostukraine, die sich damals unter russischer Herrschaft befand; in der Westukraine, die dem Verband der Österreichischen Monarchie angehörte, gab man die ersten Marken bereits 7 Jahre früher, d. h. 1850 heraus. Es waren dies Marken der Besatzungsmächte, die über die Ukraine herrschten.

Als Vorläufer der eigentlichen ukrainischen Briefmarken betrachtet man die zu Anfang der 60er Jahre des vergangenen Jahrhunderts ausgegebenen lokalen Marken der 45 Selbstverwaltungsbezirke der Ukraine.

Die ukrainische freiwillige Schützenlegion, die während des 1. Weltkrieges um die Befreiung der Ukraine vom russischen Joch kämpfte, edierte einen Satz von Gedenkmarken. Er wurde jedoch im damaligen österreichischen Staat nicht zum Verschleiß gebracht.

Als im Jahre 1918 auf den Ruinen des Zarenreiches die Ukrainische Selbständige Volksrepublik entsteht, erscheinen auch die ersten offiziellen Ausgaben der ukrainischen Staatspost. Im Juli 1918 zeigt sich in Kiev der erste Schalteratz, bestehend aus 5 Werten, das Staatswappen sowie Volkstypen und Ornamente aufweisend. Etwas später werden die gesamten Restbestände an russischen Briefmarken mit dem ukrainischen Staatswappen, dem Tryzub (Dreizack) überdruckt und dem Verbrauch zugeführt. Die Ukrainisierung der russischen Briefmarken führten sechs Postbezirke durch und zwar die Bezirke Kiev, Poltawa, Odessa, Char-kiw, Katerynoslaw und Podolien, sowie viele einzelne Poststellen. Der Aufdruck wurde entweder mit dem Handstempel oder auf typographischem Wege ausgeführt und die Form des Tryzub nicht nur in den einzelnen Postbezirken, sondern sogar innerhalb eines einzigen Bezirkes verschieden variiert. Als Folge davon erscheint der Aufdruck des Dreizacks in mehr als 1600 verschiedenen Abarten. Einige dieser Abarten gehören heute zu den großen philatelistischen Seltenheiten.

Im Mai 1919 wird als Ergänzungswert des ersten Umlaufsatzes eine Briefmarke großen Formats zu 20 Hrywny ediert. Im Juli 1919 erscheint auf Bestellung der ukrainischen Regierung im Wiener Militärgeographischen Institut ein Briefmarkensatz, bestehend aus 14 Werten, mit dem Staatswappen, historischen Gebäuden, Porträts und charakteristischen ukrainischen Landschaftsbildern bedruckt. Dieser Satz konnte jedoch, der Besetzung der Ukraine durch die Bolschewiken wegen, der Post nicht mehr zur Verwertung übergeben werden.

Durch die Erschütterungen des ersten Weltkrieges zerfällt die österreichische Monarchie; an ihrer Stelle erstehen am 1. XI. 1918 in Übereinstimmung mit dem politischen Programm des amerikanischen Präsidenten Wilson selbständige Staaten, darunter auch die westukrainische Volksrepublik auf dem Territorium des ehemaligen Galizien mit der Hauptstadt Lemberg. Schon am 20. XI. 1918 erscheint der erste westukrainische Briefmarkensatz, bestehend aus vier Werten: ein Aufdruck einer achteckigen Umrandung mit der Zeichnung des galizischen Wappens — eines Löwen auf dem Schaltersatz der österreichischen Marken.

Im Dezember 1918 kommen weitere Aushilfsausgaben auf österreichischen Marken heraus, und zwar: die sogenannte Kolomea-Ausgabe aus 4 Werten und im Mai 1919 die sogenannte Stanislauer Ausgabe, bestehend aus 68 Werten. Außerdem werden noch zwei besondere Marken zum Gebrauch für Einschreibesendungen ediert. Die im Jahre 1919 von der Westukrainischen Regierung in der Wiener Staatsdruckerei in Auftrag gegebene große Serie neuer Aufdruckmarken aus 19 Werten mit dem Aufdruck des Dreizacks und den Buchstaben Z. U. N. R. (Zachidno Ukrajinska Narodnja Respublyka = Westukrainische Volksrepublik) in den vier Ecken, kam kaum einige Tage vor dem Angriff der polnischen Truppen und der dadurch bedingten Evakuierung des Landes durch die Regierung zum Verkauf.

Ein schon früher bestellter Satz von westukrainischen Briefmarken, bestehend aus 5 Werten mit kombiniertem Staatswappen der gesamten Ukraine erschien im Jahre 1920, jedoch schon im Ausland, nachdem die polnische Regierung entgegen dem Programm des Präsidenten Wilson die Westukraine besetzt hatte.

Die Karpathenukraine, eine uralte Provinz des ukrainischen Fürstentums, die lange Jahrhunderte unter fremder Herrschaft stand, erreicht infolge der im Jahre 1938 geschaf-

ten politischen Lage die staatliche Unabhängigkeit. Am 16. März 1939, am Tage der Eröffnung des ersten Karpatho-Ukrainischen Landtages in Chust, erscheint die erste Marke dieses Landes mit einem interessanten Bild kirchlicher Holzbaukunst aus den Karpathen. Leider war die Marke nur einen Tag in Umlauf, denn schon am 16. März 1939 besetzten ungarische Truppen auf Befehl Hitlers die Hauptstadt Chust und dann nach und nach die ganze Karpathenukraine.

Die ukrainischen Briefmarken erweckten großes Interesse in den Reihen der Sammler der ganzen Welt und imposante ukrainische Sammlungen errangen hohe Auszeichnungen auf internationalen philatelistischen Ausstellungen. Dank dem im Jahre 1920 in Deutschland gegründeten Ukraine-Philatelisten-Verband wurden die Staatsausgaben der ukrainischen Briefmarken als vorbildlich bearbeitete Einheit systemisiert und erfasst von allen Katalogen von Weltbedeutung, wie Scott, Zumstein, Michel, Senf, Ivert usw. Es erschienen in verschiedenen Weltsprachen zahlreiche Publikationen über ukrainische Briefmarken, von denen die Arbeiten: Armstrong — „Postage Stamps of the Ukraina“; Baumgarten — „Westukraina“; Svenson — „Ukraine-Handbuch“ und Dr. Seichter und W. Teuber — „Sonderkatalog Ukraine“ und andere mehr besondere Beachtung verdienen.

Die ukrainische Regierung in der Emigration, die unter dem Einfluß allgemein-europäischer Geschehnisse mit der Möglichkeit einer bewaffneten Rückkehr in die Ukraine rechnete, bereitete im Jahre 1923 drei Provisorien auf Briefmarken Wiener Edition mit dem Aufdruck neuer Werte und den Buchstaben U. P. P. (Ukrajinska Poleva Poschta = ukrainische Feldpost) vor. Außerdem gab die Emigrantenregierung U. N. R. im Jahre 1935 einen Satz Gedenkmarken, bestehend aus drei Werten, zum zehnten Jahrestag des Märtyrertodes des Regierungschefs Simon Petlura heraus, im Jahre 1937 zwei Marken zur Erinnerung an den 950. Jahrestag der Christianisierung der Ukraine und 1939 eine Marke zu Ehren des 60. Geburtstages des Vorstandes der Emigrationsregierung A. Levytskyj.

Die fremden Okkupanten der ukrainischen Gebiete edierten ebenso interessante Markensätze, deren Thematik der Zeichnungen oder Aufschriften sie mit diesen Ländereien eng verbinden. Einer der interessantesten auf diesem Gebiete ist eine Lokalausgabe von Briefmarken der Stadt Liuboml in Westwolhynien mit Aufschriften in 4 Sprachen: Ukrainisch, Polnisch, Deutsch und Jüdisch, herausgegeben

1918 im Auftrage der deutschen Besatzungsmacht. Ebenso bekannt ist der polnische lokale Aufdruck in Kowel auf Briefmarken der ukrainischen Volksrepublik (U. N. R.). Die rumänische Besatzungsmacht gibt im Jahre 1919 für die besetzten Südgebiete der westukrainischen Volksrepublik Provisorien mit dem Aufdruck C. M. T. heraus. Die bolschewistische Okkupation druckt die Buchstaben R. U. B. auf ukrainisierte Briefmarken und ediert nach und nach besondere Sätze mit dem Bildnis des großen ukrainischen Dichters Schewtschenko, den Insignien des berühmten Hetmans Chmelnytzkyj sowie mit Ansichten, Volksszenen und Fabrikanlagen der Ukraine. Während des zweiten Weltkrieges bringt die deutsche Postverwaltung für die besetzten Gebiete der Ukraine eine Aushilfsausgabe heraus mit dem Aufdruck „Ukraine“, die rumänische Besatzung besondere Marken mit Wappen und Ansichten aus den ukrainischen Teilen der Bukowina und Besarabiens sowie der Südukraine, dem sogenannten „Transnistrien“ und sogar mit dem Bildnis des Moldavanischen Magnaten Woda mit der Aufschrift: „Hetman der Ukraine“. Die tschechische und die ungarische Okkupationsmacht in der Karpathenukraine versahen ihre Briefmarkenausgaben mit Zeichnungen typischer Ansichten und Bauten dieses Gebietes.

Nach Beendigung des zweiten Weltkrieges, da alle ukrainischen Gebiete sich unter bolschewistischer Herrschaft befanden, hielten sich große Massen der ukrainischen Bevölkerung, und zwar Verschleppte und Flüchtlinge außerhalb der Grenzen der Ukraine, besonders aber in Deutschland auf. Sie fanden sich in abgeschlossenen Lagern unter Aufsicht der Alliierten zusammen und genießen gewisse extritoriale Rechte. Zum internen Gebrauch für die Lagerinsassen sowie für ihre Verbindungen mit der Außenwelt wurden Marken durch die Lagerpostämter herausgegeben, welche eine Art interessanter lokaler Nachkriegsausgaben bilden und ihrem Charakter nach an die im Jahre 1919 durch die belgischen Kriegsgefangenen im Lager Nymwegen in Holland, durch englische Kriegsgefangene im deutschen Gefangenenlager Ruhleben und endlich an die durch deutsche Kriegsgefangene im japanischen Lager Bando herausgegebenen erinnern.

Die bemerkenswerteren dieser ukrainischen Ausgaben kamen im DP.-Lager Ganghofersiedlung in Regensburg und im Lager für ukrainische Kriegsgefangene in Rimini (Italien) heraus. Zum Gebrauch für lokale Postämter edierte

man in dieser Zeit auch einige Scout-, Gedenk- und Wohltätigkeitssätze.

Das Jahr 1948 bringt ein wichtiges Ereignis in der Geschichte der ukrainischen Emigranten. Am 16. 7. beginnt als Folge der Konsolidierung der ukrainischen politischen Parteien der Ukrainische Nationalrat — der erneuerte politisch-staatliche Mittelpunkt in der Emigration — seine Arbeit. In Übereinstimmung mit seinem Beschluß wurde angeordnet, für den gesamten ukrainischen Postverkehr in der Emigration eigene Briefmarken zu verwenden, deren Ertrag der Unterstützung des Nationalfonds dienen soll. Zu diesem Zwecke gab der Nationalrat einen Briefmarkensatz anlässlich seiner ersten Tagung vom 16. 7. 1948 heraus.

Dieser Satz besteht aus 6 Werten, und zwar:

- zu 5 Schahy — orange — Auflage 240 000 Stück
- zu 10 Schahy — grün — Auflage 240 000 Stück
- zu 15 Schahy — terracotta — Auflage 120 000 Stück
- zu 20 Schahy — rot — Auflage 120 000 Stück
- zu 50 Schahy — violett — Auflage 60 000 Stück
- zu 400 Schahy — dunkelblau — Auflage 60 000 Stück.

Schahy bedeutet die altukrainische Valuta der Fürstenzeit im 11. Jahrhundert, die später in erneuerter Form im selbständigen Ukrainischen Staat in den Jahren 1918—20 wieder eingeführt wurde. Die Marken des UNR werden im Buchdruck auf weißem, gummierten Papier mit Wasserzeichen in Form von Wellenlinien ausgeführt. Die Zähnung beträgt $11\frac{1}{2}$, ein Teil der Ausgabe, und zwar 6000 vollständige Sätze, sind geschnitten. Die Zeichnungen des ersten Satzes stellen inhaltlich eine thematische Einheit dar. Zwei Mittelpunkte der Ukraine, Kiew und Lemberg, sind auf den zwei ersten Sätzen dargestellt und unterstreichen die führende Rolle dieser Städte in der Geschichte der Ukraine. Die beiden Motive, — zwei Gotteshäuser — symbolisieren die christliche Idee, die das ukrainische Volk auf allen seinen Territorien vereint und die es mit den anderen christlichen Völkern der Welt verbindet. Die drei weiteren Sätze mit den Bildern einer Reihe von historischen Gebäuden symbolisieren die Entwicklungsstadien des ukrainischen Parlamentarismus sowie der Freiheitsbestrebungen und staatenbildenden Tendenzen des ukrainischen Volkes, deren letzter Akt, die Deklaration des UN-Rates vom 16. 7. 1948 auf der letzten Marke zur Darstellung kommt. Der Wert zu

5 Schahy versetzt uns in die uralte Stadt Kiew, deren Anfänge noch in die vorhistorische Steinzeit zurückreichen. Die Hauptstadt der ukrainischen Fürsten, die dynastisch fast mit allen Herrschergeschlechtern Europas verbunden waren, bildete seit urdenklichen Zeiten einen Schutzwall der europäischen Kultur gegen die Überfälle feindlicher Nomadenhorden. Unter der großen Zahl von Kunst- und Architekturdenkmälern Kiëws verdient das im 11. Jahrhundert in Katakomben angelegte und nach und nach zu einem großen Komplex von Kirchen und Gebäuden ausgestaltete Kiewer Höhlenkloster besondere Beachtung. Während des zweiten Weltkrieges vernichteten bolschewistische Minen sämtliche Baulichkeiten des Höhlenklosters bis auf den auf der Marke dargestellten Glockenturm.

Der Wert zu 10 Schahy bringt ein Motiv aus Lemberg, des zweiten wichtigen Mittelpunktes der Ukraine — 1250 durch den Galizisch-Wolhynischen König Daniel gegründet — und zwar eine seiner bedeutenderen Kirchen, die Kathedrale des Hl. Georg. Als Residenzstadt der ukrainischen Fürsten und Könige und später zur Zeit einer fremden Okkupation als Verwaltungszentrum Galiziens war Lemberg stets der kulturpolitische und religiöse Mittelpunkt der Westukraine. Die Georgskathedrale sowie der Palast des Metropoliten gelten als die schönsten Rokokobauten in ganz Osteuropa.

Der Wert zu 15 Schahy stellt das historische Gebäude Kiëws dar, in dem der Zentralrat — das erste wirkliche ukrainische Parlament — in den Jahren 1917—1918 nach der Wiedergeburt der ukrainischen Staatlichkeit seine Sitzungen abhielt. Unter den vier vom Zentralrat herausgegebenen Manifesten (Universalen) hat das vierte vom 22. 1. 1918 durch die feierliche Ausrufung der Ukraine zum Souveränen Selbständigen Staat besondere Bedeutung.

Auf dem Wert zu 20 Schahy ist das Opernhaus in Kiew abgebildet, in dem im Jahre 1919 der Kongreß der Schaffenden — einberufen durch das Direktorium der ukrainischen Volksrepublik auf Grund des gewerkschaftlichen Kammer-systems — tagte. Der Kongreß der Schaffenden verkündete das Prinzip des allgemeinen Wahlrechts und des Parlamentarismus in der Ukraine. Am 23. 1. 1919 bestätigte der Kongreß den Zusammenschluß der gesamten Ukraine als selbständigen Staat in ihren ethnographischen Grenzen. Einen Tag vorher wurde dieser Beschluß auf dem Sophienplatz in Kiew verkündet.

Der Wert zu 100 Schahy, der mit der Darstellung der Deklaration des UN-Rates die Markenserie beschließt, dokumentiert den letzten chronologischen Akt in der Geschichte des ukrainischen Volkes an der Schwelle seiner endlichen und endgültigen Befreiung.

